

**DEMNIȚATEA UCENICIEI ÎN SLUJIREA MENTORULUI,
DUPĂ 2 TIM. 4, 9-13. COMENTARIU EXEGETIC**
**The Dignity of Novitiate in the Mentor's Ministration,
According to 2 Tim. 4, 9-13. An Exegetical Commentary**

Dorin Ioan Sălvan
„Babeș-Bolyai” University Cluj-Napoca

Abstract: *In the present work, the author creates an exegetical comment about dignity of novitiate in the mentor's ministration, confessor, teacher, from the verses 9-13, The last chapter of The second epistle to Timothy of St. Apostle Paul. With the help of the notable critical edition of New Testament in greek „Nestle Aland 28”, but also with the help of public information in different speciality works, it offers a detailed, clear presentation about this sequence. In the end, the author proposes some conclusions for the study.*

Keywords: Apostle, mentor, mission, demand, betrayl, death.

A doua Epistolă către Timotei a Sfântului Apostol Pavel, „începută sub semnul unor mișcătoare și gingașe sentimente de dragoste prețuire și încredere în Timotei”¹ se încheie cu cel de-al patrulea capitol. Ultimul capitol este un testament spiritual al Sfântului Apostol Pavel. Primele versete ale ultimului capitol ce încheie șirul scrierilor pauline, evidențiază îndatoririle, sarcinile, obligațiile care îi revin ucenicului Timotei. Prin versetele 9-13 din finalul Epistolei, Apostolul neamurilor îi așterne în scris ultimele sale dorințe, ultimele sale cereri, pentru a fi continuată misiunea apostolică.

Înainte de a aborda exegetic textul, vom reda originalul grecesc al textului, după modelul consacratei ediții critice a Noului Testament în greacă, „Nestle-Aland 28”, realizând o traducere care încearcă să păstreze nuanțele aghiografului.

9: Σπούδασον ἐλθεῖν πρός με ταχέως. 10: Δημῶς γάρ με ἐγκατέλιπεν ἄγαπήσας τὸν ὄναι ἰῶνα, καὶ ἐπορεύθη εἰς Θεσσαλονίκην, Κρήσκησιν καὶ Γαλατίαν, Τίτος εἰς Δαλματίαν. 11: Λουκᾶς ἐστιν ὁ μόνος μετ' ἐμοῦ. Μᾶρκον ἀναλαβὼν ἄγε μετ' ἄσεαυτοῦ, ἔστιν γάρ μοι εὐχρηστος εἰς διακονίαν. 12: Τυχὸν δὲ ἀπέστειλαι εἰς Ἐφεσον. 13: τὸν φαιλὸν γὼν ἀπέλιπον ἐν Τρωάδι παρὰ Κάρπυον ἔρχομενος φέρε, καὶ ἰὰ βιβλία, μάλιστα τὰς μεμβράνας. / 9: Silește-te să vii la mine repede.² 10: Căci Dima m-a părăsit³ fiindcă a iubit veacul de acum, s-a

¹ Gheorghe Sârbu, „Epistola a II-a a Sfântului Apostol Pavel către Timotei-teză de doctorat”, în *Studii Teologice*, XXXVIII (1986), nr. 5, p. 65.

² Forma ταχίον înlocuiește forma ταχέως în următoarele variante ale textului: I și 33. Forma ταχέως este prezentă în majoritatea codicilor. A se vedea: Barbara Aland, Kurt

îndreptat spre Tesalonic, Crescent spre Galatia,⁴ Tit spre Dalmația. 11: Luca singur este cu mine. Luându-l pe Marcu, adu-l⁵ cu tine, căci îmi este folositor în slujire. 12: Pe Tihic l-am trimis în Efes. 13: Când vei veni, adu-mi mantia⁶ pe care am lăsat-o⁷ în Troa, la Carp, și cărțile, mai ales pergamentele.

Aland, Johannes Karavidopoulos, Carlo M. Martini, Bruce M. Metzger, *The Greek-English New Testament*, 28th Edition, Stuttgart, Crossway, 2012, p. 1298. Adverbul ταχέως se traduce prin „repede”-„quickly”, „curând”-„soon”. Forma mai rar întâlnită, ταχιον, se traduce prin „mai repede”-„more quickly”, „cât mai repede”-„the sooner”, „mai rapid”-„more swiftly”. Forma ταχέως apare la Luca 14:21b: „Ieși îndată în piețele și-n ulițele cetății și adu aici săracii și neputincioșii și orbii și șchiopii...”, Ioan 11:31: „...Maria s-a sculat degrabă și a ieșit...”, 1 Co. 4:19a: „Dar voi veni la voi degrabă...”, Luca 16:6, Gal. 1:6 și Filipeni 2:19, 24. Adverbul ταχιον se găsește la Ioan 20:4: „Și alergau amândoi împreună, dar celălalt ucenic alerga mai repede ca Petru și a sosit cel dintâi la mormânt”, Ioan 13:27b: „<<Ceea ce vrei să faci, fă mai degrabă!...>>”. A se consulta: Henry Tayer, *A Greek-English Lexicon of the New Testament*, New York, American Book Company, 1889, p. 616; Barclay M. Newman, *A concise Greek-English Dictionary of the New Testament*, Stuttgart, Deutsche Bibelgesellschaft, 1993, p. 179.

³ În următoarele variante ale textului, nume A, C, D¹, F, G, L, P, 33, 81, 1175 și 1881, verbul la imperfect ἐγκατέλειπεν înlocuiește verbul la 2 aorist ἐγκατέλεπον. Verbul la 2 aorist este atestat de martorii a, D*, I^{vid}, K, Y, 104, 365, 630, 1241, 1505, 1739. A se vedea: Barbara Aland *The Greek-English New Testament*, p. 1298. Verbul la 2 aorist se mai găsește la 2 Tim. 4:16: „La întâia mea apărare nimeni nu mi-a stat alături; dimpotrivă, toți m-au părăsit. Să nu li se țină seamă!”. A se consulta: Henry Tayer, *A Greek-English Lexicon of the New Testament*, p. 166. În teza sa de doctorat, Gheorghe Sârbu, spune că „itacismul << ει >> în loc de << ι >> este des întâlnit”. A se vedea: Gheorghe Sârbu, „Epistola a II-a a Sfântului Apostol Pavel către Timotei – teză de doctorat”, nr. 6, p.15.

⁴ Forma Γαλατίαν atestată de majoritatea martorilor, este înlocuită cu forma Γαλλίαν în următorii martori: a, C, 81, 104, 326, Vulgata, Eusebiu, Epifaniu, Tischendorf, von Soden. A se vedea: Barbara Aland, *The Greek-English New Testament*, p. 1298; Gheorghe Sârbu, „Epistola a II-a a Sfântului Apostol Pavel către Timotei – teză de doctorat”, p. 15.

⁵ La majoritatea martorilor se găsește forma ἄγε – imperativ prezent de la verbul ἄγω - „a aduce”. Formele ἀγαγε și ἀναγαγε se găsesc în A, 104, 365, respectiv 1881*. A se consulta: Barbara Aland, Kurt Aland, *The Greek-English New Testament*, p. 1298.

⁶ Peșita traduce φαλόνην prin „beth Kethabe”, adică „sac de păstrat cărțile”. A se vedea: Gheorghe Sârbu, „Epistola a II-a a Sfântului Apostol Pavel către Timotei-teză de doctorat”, p. 15.

⁷ Forma ἀπέλιπον este atestată de următorii codici: a, D, K, Y, 81, 365, 630, 1241, 1505, 1739, 1881*, în timp ce forma ἀπέλειπον apare în codicii: A, C, F, G, L, P, 33, 104, 326, 1175, 1881^c. A se consulta: Barbara Aland, *The Greek-English New Testament*, p. 1298. Forma atestată de majoritatea codicilor, ἀπέλιπον, este la timpul imperfect al verbului ἀπέλειπω-„a lăsa”, în timp ce forma ἀπέλειπον este la 2 aorist. Forma de 2 aorist se găsește la 2 Tim. 4:20: „Erast a rămas în Corint, iar pe Trofim l-am lăsat în Milet, fiind bolnav” și la Tit 1:5: „Pentru aceasta te-am lăsat în Creta, ca să pui rânduială în cele ca-au mai rămas și ca-n ficcare cetate să așezi preoți așa cum îți-am poruncit eu”. A se vedea: Henry Tayer, *A Greek-*

Secțiunea 2 Tim. 4, 9-13 reprezintă o scrisoare personală, privată, pe care Apostolul Pavel o adresează „iubitului său fiu” (2. Tim. 1:2). Apostolul neamurilor îi transmite prin această Epistolă ucenicului său, cereri, avertismente, îi amintește de puterea oferită de Dumnezeu și îi scrie unele vești de care Pavel avea cunoștință.⁸

„9: Silește-te să vii la mine repede”

Tema revederii, care apare în incipitul Epistolei, după salutare (1:4), Apostolul exprimându-și dorința de a-l vedea pe Timotei, este readusă în discuție în aceste versete finale.⁹ Însă, în acest verset, Apostolul neamurilor îi scrie mai insistent ucenicului său, menționând să se grăbească pentru a veni la el curând. Verbul *σπουδάσον*, în acest verset la aoristul imperativ (cf. Tit 3:12; 2 Tim. 4:21), înseamnă „a grăbi”, dar cu evidențierea, nuanțarea de eforturi speciale pentru realizarea obiectivului grăbirii, anume călătoria la Roma pentru a se întâlni cu mentorul său.¹⁰ Cuvintele Apostolului în care menționează că sângerează spre jertfă și că i s-a gătit cununa dreptății, adaugă o notă de urgență.¹¹ Motivul pentru care Apostolul neamurilor îl cheamă pe ucenicul său să vină cât se poate de repede la Roma, dintr-o țară îndepărtată, dincolo de mare, nu putea fi unul banal, decât o urgență.¹² Venirea lui Timotei la Roma îi aducea un ajutor Apostolului, ajutor de care acesta avea mare nevoie.

Sfântul Ioan Gură de Aur, în Omiliile sale, se întrebă care este motivul pentru care Sfântul Apostol Pavel îl cheamă pe Timotei la Roma, deoarece acestui ucenic i s-a încredințat „o Biserică și un neam întreg spre păstorire”.¹³ Sfântului Ioan Gură de Aur spune că însuși Pavel era pregătit să plece la Timotei (1 Tim. 3:15), dar acum fiind întemnițat în capitala imperiului din porunca Împăratului Nero, Apostolul neamurilor

English Lexicon of the New Testament, p. 64; Barclay M. Newman, *A concise Greek-English Dictionary of the New Testament*, p. 19.

⁸ Thomas D. Lea, Hayne P. Griffin, *The New American Commentary-1, 2 Timothy, Titus*, volum 34, Nashville, Tennessee, Broadman&Holman Publishers, 1992, p. 195.

⁹ Jouette M. Bassler, *Abingdon New Testament Commentaries: 1 Timothy, 2 Timothy, Titus*, Nashville, Tennessee, Abingdon Press, 1996, p. 339.

¹⁰ Gheorghe Sârbu, „Epistola a II-a a Sfântului Apostol Pavel către Timotei-teză de doctorat”, p. 16.

¹¹ Jouette M. Bassler, *Abingdon New Testament Commentaries: 1 Timothy, 2 Timothy, Titus*, p. 339.

¹² John Calvin, *Commentary on Timothy, Titus, Philemon*, Christian Classics Ethereal Library, p. 217.

¹³ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Tâlcuiri la Epistola a doua către Timotei, Tit, Filimon ale Sfântului Apostol Pavel*, București, Nemira, 2005, pp. 62-63.

l-a chemat urgent pentru că dorea să-l vadă înainte de moartea sa.¹⁴ Sfântul Teofilact al Bulgariei, în tâlcuirile sale, evidențiază faptul că Pavel, pe lângă dorința de a-l revedea, dorea să-i „predea încă multe dogme tainice”.¹⁵ Așadar, Sfântul Apostol Pavel dorește să-i comunice ucenicului său anumite chestiuni nu printr-o epistolă, nu prin intermediul scrisului, ci să-i vorbească față în față, să-l vadă, să-i audă vocea. Această dorință a lui Pavel, anume de a-l vedea pe Timotei reflectă sentimentul uman autentic al Apostolului de a-i avea aproape pe cei mai dragi din viața sa, înainte de a închide ochii în această lume.¹⁶ Este posibil ca Apostolul neamurilor să-și dorească ca prin venirea urgentă a ucenicului la Roma, Timotei să-și „asume unele responsabilități pauline în lumina apropierii morții sale”.¹⁷

Craig Keener, un teolog occidental, consideră că Timotei este chemat de Apostol în capitala imperiului deoarece, după moartea sa, Pavel ar fi dorit ca trupul să-i fie ridicat de către ucenic de la autoritățile romane. Pavel îl numește „*fiu iubit*” pe Timotei, în incipitul celei de-a doua Epistole (2 Tim. 1:2), ceea ce ar putea fi un argument prin care Timotei să se justifice în fața autorităților pentru ridicarea trupului neînsuflețit, apoi realizându-se slujba de înmormântare de către comunitatea creștină din Roma. Teologul consideră că autoritățile romane ar putea fi totuși reticente față de Timotei și să nu-i predea trupul neînsuflețit al Apostolului neamurilor.¹⁸

Pavel, avea o presimțire că sfârșitul său e aproape, dar el nu se aștepta la o executare imediată. Apostolul neamurilor avea experiență cu sistemul judiciar roman, iar procesele prin care a mai trecut au avut o lungă durată (cf. Fapte 24:27; 28,30-31). Timotei ar fi trebuit să pornească la scurt timp după primirea Epistolei, în câteva zile deci, și ar fi ajuns la Roma în trei sau patru luni. Prin urmare, Apostolul neamurilor spera să fie în viață în acel moment. De asemenea, Sfântul Apostol Pavel, dorea ca Timotei să pornească imediat după citirea Epistolei, pentru a evita condițiile grele și periculoase din timpul iernii pe Mediterană (cf. 2

¹⁴ *Ibidem*, p. 63.

¹⁵ Sfântul Teofilact al Bulgariei, *Tâlcuirea Epistolelor către Tesalonicensi, Timotei, Tit și Filimon*, București, Sophia, 2014, pp. 294-295.

¹⁶ Edmund J. Wolf, Edward T. Horn, *The Lutheran Commentary - Annotations of the Epistles to Timothy, Titus and the Hebrews*, volum 10, New York, The Christian Literature Co., 1897, p. 176.

¹⁷ Thomas D. Lea, Hayne P. Griffin, *The New American Commentary-1, 2 Timothy, Titus*, p. 195.

¹⁸ Craig S. Keener, *The IVP Bible Background Commentary*, Downers Grove, Illinois, An imprint of InterVarsity Press, 2014, pp. 622-623.

Tim. 4:21). Este de subliniat faptul că problemele Bisericii din Efes nu cereau ca Timotei să rămână acolo permanent. Sfântul Apostol Pavel îl trimite pe Tihic să-l înlocuiască pe Timotei, să păstorească Biserica din Efes în absența lui. Este de menționat că cererea de a veni Timotei la Roma, este mai importantă decât cerea către Tit de a merge la Nicopole de a-l vedea pe Pavel¹⁹ (cf. Tit 3:12).

„10: Căci Dima m-a părăsit fiindcă a iubit veacul de acum, s-a îndreptat spre Tesalonic, Crescent spre Galatia, Tit spre Dalmația”

Apostolul neamurilor, înainte de moartea sa, „trăiește o grea dezamăgire în legătură cu unul din colaboratorii săi”.²⁰ Este vorba de Dima, pe care Apostolul îl menționează cu durere, fiind părăsit „pentru veacul de acum”. Numele acestui ucenic, Dima, este o formă prescurtată, hipocorică, a numelui Dimitrios (cf. 3 Ioan 12.). Unii specialiști au încercat o identificare a celor doi creștini din secolul apostolic.²¹ Pe acest ucenic îl regăsim amintit în Coloseni 4:14 și în Filimon 24, menționat ca „împreună lucrător” cu Pavel, alături de Marcu și Luca. Verbul ἐγκατέλιπεν nu înseamnă doar „a părăsi”, ci și „a lăsa fără apărare” (cf. 2 Tim. 4:16; Matei 27:46; Fapte 2:2; Evrei 13:5), „a părăsi un loc” (cf. Evrei 10:25), „a părăsi o misiune”, „a se sustrage de la obligații”, echivalând în secțiunea de față cu „o dezertare de la datorie”.²² Motivul dezertării lui Dima este menționat în Epistolă de către autor: ucenicul iubind „veacul de acum”, și-a părăsit mentorul în cele mai grele momente ale vieții sale. Sfântul Ioan Gură de Aur explică această expresie tristă a Sfântului Apostol Pavel, prin faptul că Dima a dorit să se simtă în siguranță, să trăiască în liniște, să stea în casă mai mult, să nu trăiască suferință alături de mentorul său.²³ Așadar, Dima, neputând face față obstacolelor pe care le întâmpinau misionarii creștini din primul veac apostolic, devenind un risc iminent pentru viața sa, a preferat confortul personal.²⁴ Ucenicul care îl părăsește pe Apostolul neamurilor dovedește că este lipsit de curaj. În timp ce Pavel a sacrificat totul pentru propovăduirea Evangheliei, Dima se hotărăște să nu mai

¹⁹ Thomas D. Lea, Hayne P. Griffin, *The New American Commentary-1, 2 Timothy, Titus*, pp. 195-196.

²⁰ Gheorghe Sârbu, „Epistola a II-a a Sfântului Apostol Pavel către Timotei-teză de doctorat”, p. 16.

²¹ *Ibidem*, p. 17.

²² *Ibidem*.

²³ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Tâlcuiri la Epistola a doua către Timotei, Tit, Filimon ale Sfântului Apostol Pavel*, p. 63.

²⁴ John Calvin, *Commentary on Timothy, Titus, Philemon*, pp. 217-218.

sacrifice nimic pentru Evanghelia propovăduită de Pavel și de ceilalți apostoli, plecând spre Tesalonic, unde avea casă.²⁵ Dima, probabil, se temea să-și piardă viața pentru Hristos, să îmbrățișeze posibilul martiriu, așa că a plecat la Tesalonic, unde, se pare că, membrii Bisericii lui Hristos erau mai în siguranță decât la Roma.

Expresia τὸννῦναιῶνα este folosită de Pavel ca atare, numai în Epistolele pastorale (cf. 1 Tim. 6:17, Tit 2:12), dar această expresie are o echivalență în expresia οἰῶν οὐτοῦz întâlnită des în Noul Testament (cf. Marcu 10:30; Luca 20:30; Rom. 12:2; 1 Cor. 1:20; 2 Cor. 4:4). Expresiile „veacul de acum” și „veacul acesta” sunt opuse expresiei „veacul viitor”; primele două desemnând timpul prezent, anume perioada postedenică, de după căderea în păcat a protopărinților noștri, până la Parusie (cf. Matei 12:32; Marcu 10:30; Luca 17:30; Efes. 2:7; Evrei 6:5). Dima, asemenea oamenilor acestei lumi, atribuie o atenție exagerată „veacului de acum”. Acești oameni sunt preocupați de avuție, nefiind preocupați de „veacul viitor” care este veșnic.²⁶ O parte din membrii iudaismului consideră că există un contrast între „veacul de acum” și „veacul viitor”, iar cei care au atribuit o atenție exagerată „acestui veac”, ar avea parte de nefericire în „veacul viitor”.²⁷ Iubirea pentru „veacul de acum” din acest verset este în contrast cu iubirea menționată de Pavel în versetul 8.²⁸

Apostolul Pavel, deși scrie despre faptul că a fost abandonat de Dima, nu menționează că fostul său ucenic și-a renegat credința.²⁹ Cuvintele lui Pavel nu îl prezintă ca pe un apostat,³⁰ deși Ecumeniu menționează că unii spuneau că s-ar fi întors la elenism.³¹ De ce din nou la elenism? Dima nu a fost evreu (cf. Col. 4:11). Pe lângă Ecumeniu, la care face aluzie și Sfântul Teofilact al Bulgariei, într-un manuscris din Florența, din biblioteca renumitei familii Medici, pe marginea textului, copistul a notat că Dima a devenit preot păgân al unui templu din

²⁵ Edmund J. Wolf, Edward T. Horn, *The Lutheran Commentary-Annotations of the Epistles to Timothy, Titus and the Hebrews*, pp. 176-177.

²⁶ Gheorghe Sârbu, „Epistola a II-a a Sfântului Apostol Pavel către Timotei-teză de doctorat”, p. 17.

²⁷ Craig S. Keener, *The IVP Bible Background Commentary*, p. 623.

²⁸ Jouette M. Bassler, *Abingdon New Testament Commentaries: 1 Timothy, 2 Timothy, Titus*, p. 340.

²⁹ Gheorghe Sârbu, „Epistola a II-a a Sfântului Apostol Pavel către Timotei-teză de doctorat”, pp. 17-18.

³⁰ Thomas D. Lea, Hayne P. Griffin, *The New American Commentary-1, 2 Timothy, Titus*, p. 196.

³¹ Sfântul Teofilact al Bulgariei, *Tălcuirea Epistolelor către Tesaloniceni, Timotei, Tit și Filimon*, p. 295, nota 1.

Tesalonic, iar scrisoarea pseudoepigrafă „Faptele lui Pavel și ale Teclei” îl prezintă ca pe un apostat și un adversar al Apostolului neamurilor care, cu complicitatea lui Hermogen (2 Tim. 1:15) ar fi hotărât moartea fostului său mentor.³²

În preajma Sfântului Apostol Pavel nu se mai găseau nici Crescent, nici Tit. Primul a plecat spre Galatia, iar al doilea spre Dalmația. Cei doi ucenici ai Apostolului nu sunt menționați în mod negativ în Epistolă, fiind plecați, probabil, în misiune apostolică.³³ Numele celor doi ucenici ai lui Pavel sunt menționate pentru a accentua portretul apostolului solitar, abandonat.³⁴ Crescent, nume folosit în onomastica latină, nu mai este menționat în scrierile Noului Testament. Determinarea exactă a regiunii spre care a plecat Crescent, constituie dificultatea cea mai mare a acestui verset, majoritatea comentatorilor identificând regiunea cu Galia și nu cu Galatia.³⁵ Dacă într-adevăr Crescent și-a îndreptat pașii spre Galia, acest verset este singura referință explicită despre misiunea vreunui ucenic paulin pe teritoriul Europei de Vest non-mediteraneene, din Noul Testament.³⁶

Tit a plecat spre Dalmația, o provincie senatorială, puternic romanizată în primul secol creștin. Provincia dispunea de cel mai bun port din acea regiune geografică, fiind un nod rutier de unde se putea ajunge atât în Panonia, cât și în țările dunărene, inclusiv în Dacia.³⁷

³² Gheorghe Sârbu, „Epistola a II-a a Sfântului Apostol Pavel către Timotei-teză de doctorat”, p. 18.

³³ *Ibidem*.

³⁴ Jouette M. Bassler, *Abingdon New Testament Commentaries: 1 Timothy, 2 Timothy, Titus*, p. 340.

³⁵ Identificarea exactă este greu de realizat deoarece în secolul I, termenul *Γαλατία*, desemnează atât provincia din Asia Mică, purtând numele de Galatia, locuită de triburile galatice și evangelizată de Apostolul neamurilor, cât și Galia, regiune învecinată la Vest cu Spania, unde astăzi se află Franța. Majoritatea comentatorilor identifică Galatia din textul biblic cu Galia, având în vedere faptul că textele literare și diplomatice până în al doilea secol creștin, oferă acestei regiuni numele Galatia, în timp ce mulți istorici și geografi asociau Galatia cu Spania (cf. 1 Macabei 8, 2-3). Monumentul de la Ancira menționează în mai multe rânduri Galia, prin denumirea Galatia, asociind-o cu Spania. Începând cu Eusebiu de Cezareea, scriitorii bisericești precum Epifanie, Teodoret al Cirului, Teodor de Mopsuestia, identificau Galatia din acest verset cu Galia. Trebuie menționat faptul că în primul secol creștin, când scriitorii foloseau termenul Galatia se refereau la Galia, în timp ce pentru a desemna Galatia din Asia Mică precizau „Galatia Asiei”. A se vedea: Gheorghe Sârbu, „Epistola a II-a a Sfântului Apostol Pavel către Timotei-teză de doctorat”, pp. 18-19.

³⁶ Craig S. Keener, *The IVP Bible Background Commentary*, p. 623.

³⁷ Gheorghe Sârbu, „Epistola a II-a a Sfântului Apostol Pavel către Timotei-teză de doctorat”, p. 19.

Dalmația era situată în Sudul Iliriei și așezață la Nord de Nicopole, locație unde apostolul neamurilor a dorit să se întâlnească nu de mult timp cu Tit³⁸ (Tit 3:12). Sfântul Ioan Gură de Aur sublinează faptul că Tit a primit o insulă foarte mare, anume Creta. Sfântul Ioan Gură de Aur consideră că Pavel nu-i acuză deoarece scopul plecării lor a fost misionar.³⁹ Sfântul Teofilact al Bulgariei menționează că Tit păstora o sută de cetăți.⁴⁰ Apostolul neamurilor a predicat Evanghelia în Creta în jurul anilor 64-65, unde l-a numit pe Tit episcop, având ca scop organizarea Bisericii din acea insulă (Tit 1:5).⁴¹

„11: Luca singur este cu mine. Luându-l pe Marcu, adu-l cu tine, căci îmi este folositor în slujire”

Apostolul neamurilor, prin acest verset, îi transmite ucenicului său iubit, Timotei, că trăiește sentimentul singurătății. Numai Luca mai era cu el. Acest prieten al Apostolului, prin prezența sa, prin fidelitatea sa necondiționată, îi atenua într-o bună măsură singurătatea de care suferea Pavel în pragul morții.⁴² Sfântul Ioan Gură de Aur menționează faptul că se găsea neînterupt lângă Pavel.⁴³ Medicul Luca a fost alături de Sfântul Apostol Pavel în captivitatea din Cezareea (cf. Fapte 27:1), și cea din Roma (cf. Filimon 24) până în acest moment, când Apostolul neamurilor își aștepta sfârșitul vieții într-o închisoare din capitala imperiului (cf. Col. 4:14). Prietenul Apostolului, pe lângă ajutorul medical pe care i-l oferea mentorului său, și pe lângă cel de secretar, îi oferea probabil, și un ajutor în consiliere juridică.⁴⁴ Luca este prezentat în acest verset de către Pavel în contrast cu Dima, Luca fiind un model de ucenic, care nu-și părăsește mentorul, căruia nu-i este rușine de lanțurile lui Pavel, asemenea lui Onisifor (cf. 2 Tim. 1:16), model opus dezertării lui Dima.⁴⁵

³⁸ Craig S. Keener, *The IVP Bible Background Commentary*, p. 623.

³⁹ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Tâlcuiri la Epistola a doua către Timotei, Tit, Filimon ale Sfântului Apostol Pavel*, p. 63.

⁴⁰ Sfântul Teofilact al Bulgariei, *Tâlcuirea Epistolelor către Tesalonicieni, Timotei, Tit și Filimon*, p. 295.

⁴¹ Gheorghe Sârbu, „Epistola a II-a a Sfântului Apostol Pavel către Timotei-teză de doctorat”, p. 19.

⁴² *Ibidem*, p. 20.

⁴³ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Tâlcuiri la Epistola a doua către Timotei, Tit, Filimon ale Sfântului Apostol Pavel*, p. 63.

⁴⁴ Gheorghe Sârbu, „Epistola a II-a a Sfântului Apostol Pavel către Timotei-teză de doctorat”, p. 20.

⁴⁵ Jouette M. Bassler, *Abingdon New Testament Commentaries: 1 Timothy, 2 Timothy, Titus*, p. 340.

Apostolul Pavel îl îndeamnă pe Timotei, în continuarea acestui verset, să îl aducă cu el la Roma, pe Marcu. Motivul pentru care Apostolul neamurilor cere acest lucru, este slujirea apostolocă. Marcu îi era folositor în slujire lui Pavel. Verbul ἀναλαβών la participiu aorist, înseamnă „a lua cu sine”, „a lua un pasager” pe un vas aflat deja în cursă, la o escală. Prin folosirea acestui verb, Pavel dorește să-i transmită lui Timotei că, în drum spre capitala imperiului, probabil dintr-o localitate aflată pe traseul Efes-Roma, să-l ia cu el și pe Marcu, a cărui vas făcea o escală.⁴⁶ Marcu este numele latin pentru Ioan, fiind vorba despre cunoscutul Ioan Marcu, care l-a părăsit pe Pavel în prima sa călătorie misionară, dar care, se pare, că s-a împăcat cu Apostolul neamurilor. Împăcarea dintre cei doi, deși nementionată în textul biblic, trebuie să se fi realizat înainte de Col. 4:10.⁴⁷ Calificativul εὐχρηστος se poate traduce prin „de mare valoare” (cf. 2 Tim. 2:21), dar și prin „foarte folositor” (cf. Filimon 11). Termenul acesta implică generozitate și bunătate din partea aceluia căruia îi este adresat.⁴⁸ Sfântul Ioan Gură de Aur spune că Pavel nu l-a chemat pe Marcu pentru liniștea sa, ci pentru slujirea Evangheliei lui Hristos, iar Pavel, deși era întemnițat, propovăduia în continuare.⁴⁹ Sfântul Teofilact al Bulgariei, precizează faptul că Apostolul neamurilor îi cheamă la el atât pe Timotei, cât și pe Marcu, ca atunci când devine mucenic, să fie în Roma mulți ucenici de-ai săi pentru a stopa tulburarea creștinilor, dar și pentru a-i mângâia deoarece despărțirea de învățătorul lor ar fi extrem de grea. Venirea celor doi, continuă Sfântul Teofilact, trebuia să asigure creștinilor romani mângâiere înțeleaptă, demnă de rangul lor, căci creștinii din capitala imperială erau oameni nobili și vrednici de laudă.⁵⁰ Nu poate fi exclusă posibilitatea ca Ioan Marcu să fi fost chemat de Sfântul Apostol Pavel și pentru un ajutor personal, necesar într-un moment atât de greu prin care trecea Apostolul întemnițat.⁵¹

⁴⁶ Gheorghe Sârbu, „Epistola a II-a a Sfântului Apostol Pavel către Timotei-teză de doctorat”, p. 20.

⁴⁷ A. E. Humphreys, „The Epistles to Timothy and Titus with introduction and notes”, în *The Cambridge Bible for schools and colleges*, Cambridge, The University Press, 1895, p. 197.

⁴⁸ Gheorghe Sârbu, „Epistola a II-a a Sfântului Apostol Pavel către Timotei-teză de doctorat”, p. 20.

⁴⁹ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Tâlcuiri la Epistola a doua către Timotei, Tit, Filimon ale Sfântului Apostol Pavel*, p. 63.

⁵⁰ Sfântul Teofilact al Bulgariei, *Tâlcuirea Epistolelor către Tesalonicensi, Timotei, Tit și Filimon*, p. 296.

⁵¹ Gheorghe Sârbu, „Epistola a II-a a Sfântului Apostol Pavel către Timotei-teză de doctorat”, p. 21.

„12: Pe Tihic l-am trimis în Efes”

Spre deosebire de versetele 9, 11 și 13, în care Sfântul Apostol Pavel adresează cereri ucenicului său, Timotei, iar în versetul 10 îi explică de ce-l cheamă urgent la Roma, versetul redat îi transmite „fiului” Timotei că mentorul său, Pavel, l-a trimis pe Tihic la Biserica din Efes.⁵² Tihic, de origine asiatică (cf. Fapte 20:3),⁵³ probabil a fost însărcinat de Apostol să aducă Epistola lui Timotei, episcopul Efesului.⁵⁴ Trimisul lui Pavel la Efes, Tihic, a mai fost însărcinat de Apostolul neamurilor să aducă Epistole atât efesenilor (cf. Efes. 6:21), cât și colosenilor (cf. Col. 4:7).⁵⁵ Așadar, Tihic le era cunoscut efesenilor. Venirea lui Tihic în Efes avea ca scop, probabil, înlocuirea lui Timotei, cât timp acesta era plecat la Roma.⁵⁶ Sfântul Teofilact al Bulgariei menționează faptul că Teodoret concluzionează că Timotei nu se afla în Efes când Apostolul neamurilor scria această Epistolă deoarece, dacă Timotei ar fi fost în Biserica din Efes, Pavel nu ar mai fi scris „pe Tihic l-am trimis la Efes”, ci ar fi scris „pe Tihic l-am trimis acolo”.⁵⁷

„13: Când vei veni, adu-mi mantia pe care am lăsat-o în Troa, la Carp, și cărțile, mai ales pergamentele”

Ultimul verset al acestei secțiuni se înscrie, precum versetele 9 și 11, în categoria cererilor pe care Sfântul Apostol Pavel i le așterne în scris ucenicului său din Efes. În acest verset sunt accentuate instrucțiunile cu „caracter foarte personal”.⁵⁸ Timotei, pentru a-i aduce mantia Apostolului, trebuia să urmeze următoarea rută: Efes-Troa-traversarea Mării Egee-Via Egnatian prin Macedonia și Albania-traversarea Mării Adriatice-Brindisi-

⁵² Thomas D. Lea, Hayne P. Griffin, *The New American Commentary – 1, 2 Timothy, Titus*, p. 195.

⁵³ Gheorghe Sârbu, „Epistola a II-a a Sfântului Apostol Pavel către Timotei-teză de doctorat”, p. 21.

⁵⁴ Jouette M. Bassler, *Abingdon New Testament Commentaries: 1 Timothy, 2 Timothy, Titus*, pp. 340-341.

⁵⁵ Gheorghe Sârbu, „Epistola a II-a a Sfântului Apostol Pavel către Timotei-teză de doctorat”, p. 21.

⁵⁶ Jouette M. Bassler, *Abingdon New Testament Commentaries: 1 Timothy, 2 Timothy, Titus*, p. 341.

⁵⁷ Sfântul Teofilact al Bulgariei, *Tălcuirea Epistolelor către Tesaloniceni, Timotei, Tit și Filimon*, p. 296.

⁵⁸ *Ibidem*.

Roma.⁵⁹ Dacă Timotei urma această rută, atunci el, trecând prin Tesalonic, s-ar fi întâlnit cu Dima, iar dacă ar fi urcat spre Dalmația pe Coasta Adriaticii, s-ar fi întâlnit cu Tit, iar dacă Crescent urma aceeași rută pentru a ajunge în Galatia din Asia Mică, putea să se întâlnească și cu acesta, astfel, anunțându-i de soarta Apostolului.⁶⁰ Troa, orașul în care se afla mantia, era așezat la vărsarea Scamandrului în Mediterană, aproape de Helespont. Pavel a vizitat orașul în anul 50 sau 51 (Fapte 16:8), întorcându-se în acest oraș în timpul celei de-a doua călătorii misionare, în anul 56-57 (2 Cor. 2:12), iar a treia vizită, în anul 58, este istorisită în capitolul 20 al Faptelor Apostolilor. La o distanță de aproximativ 6 ani, ar fi avut loc a patra ședere la Troa, după prima captivitate la Roma.⁶¹ Nu putem exclude varianta ca Apostolul Pavel să fi fost arestat la Troa și dus cu rezeziune la Roma, fiind nevoit să-și lase lucrurile în această localitate, dar nici varianta ca în casa lui Carp să fi scris prima Epistolă către Timotei.⁶² Numele acestui credincios, Carp, nu mai este întâlnit în scrierile Noului Testament.

Problema pe care exegeții o ridică este semnificația mantiei. Majoritatea specialiștilor consideră că termenul *φαλόνην*, întâlnit doar în acest verset din întreg Noul Testament, își are originea din limba latină, anume „*paenula*”. Un poem doric din timpul Împăratului Alexandru cel Mare, scris de către Rhinthon, răstoarnă această ipoteză, cuvântul găsindu-se printre rândurile poemului. Prin urmare, limba latină trebuie să-l fi adoptat din limba greacă.⁶³ Încă din timpul Sfântului Ioan Gură de Aur, o parte dintre creștini considerau că acest termen definește un sac pentru a transporta cărți. Sfântul îi contrazice, susținând că Apostolul se referă la o mantie propriu-zisă.⁶⁴ Cu toate că în manuscrisele secolului I, acest termen desemna mantia, comentatorii sunt de asemenea împărțiți. Mantia era o haină lungă, de iarnă, nefiind prevăzută cu mânecă, de cele mai multe ori având o glugă pentru acoperirea capului, fiind o piesă din

⁵⁹ Thomas D. Lea, Hayne P. Griffin, *The New American Commentary-1, 2 Timothy, Titus*, p. 197.

⁶⁰ Craig S. Keener, *The IVP Bible Background Commentary*, p. 623.

⁶¹ Gheorghe Sârbu, „Epistola a II-a a Sfântului Apostol Pavel către Timotei-teză de doctorat”, p. 21.

⁶² Thomas D. Lea, Hayne P. Griffin, *The New American Commentary-1, 2 Timothy, Titus*, pp. 197-198; A. E. Humphreys, „The Epistles to Timothy and Titus with introduction and notes”, p. 43.

⁶³ A. E. Humphreys, „The Epistles to Timothy and Titus with introduction and notes”, pp. 198-199.

⁶⁴ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Tâlcuri la Epistola a doua către Timotei, Tit, Filimon ale Sfântului Apostol Pavel*, p. 63.

vestimentația vremii destinată să protejeze purtătorul în timpul frigului și ploii.⁶⁵ Întrebarea care se ridică este *pentru ce avea nevoie Pavel de această mantie?* Pavel avea nevoie de această piesă de îmbrăcăminte pentru a se proteja de frigul și umezeala pe care iarna le aducea împreună cu instalarea sa peste continentul european (cf. 2 Tim. 4:21).⁶⁶ Probabil, această piesă de vestimentație a fost utilizată frecvent de Apostol de-a lungul călătoriilor misionare. Este posibil să-l fi protejat pe Pavel de praful drumurilor lungi, de ploile torențiale din Pamfilia, dar și de frigul și umezeala din timpul călătoriilor pe mare. Un motiv în plus pentru care Pavel îi cere lui Timotei să îi aducă mantia este evitarea cheltuielilor,⁶⁷ în primul rând, având această mantie, nu mai era nevoie să îi fie cumpărată una nouă, iar în al doilea rând, funcționarii și gardienii cereau mită pentru a-i oferi lui Pavel o astfel de piesă vestimentară.⁶⁸ Trebuie menționat faptul că mantia primește în Vechiul Testament o deosebită valoare simbolică, reprezentând autoritatea regală (cf. 2 Regi 2:13).⁶⁹ Termenul φαιλόνην va desemna în următoarele secole veșmântul liturgic din Biserică.⁷⁰

„*Fiul iubii*”, Timotei, trebuia să aducă, tot de la Carp, din Troa, „*cărțile, mai ales pergamentele*”. Din pricina lipsei unei conjuncții copulative coordonate între cele două cuvinte grecești τὰ βιβλία și τὰς μεμβράνας s-ar putea concluziona că pergamentele sunt deosebite de cărți.⁷¹ Pergamentele ar fi putut fi documente personale, certificate sau documente oficiale.⁷² Probabil Pavel avea nevoie de toate acestea pentru a le folosi pentru a se apăra în fața autorităților imperiale din Roma.⁷³ Certificatele, spre exemplu, puteau dovedi cetățenia romană a Apostolului. Însă, nu este clar dacă certificatele aveau și această atribuție în perioada respectivă, anume de a demonstra cetățenia unui locuitor din

⁶⁵ Gheorghe Sârbu, „Epistola a II-a a Sfântului Apostol Pavel către Timotei-teză de doctorat”, p. 22.

⁶⁶ Craig S. Keener, *The IVP Bible Background Commentary*, p. 623; A. E. Humphreys, „The Epistles to Timothy and Titus with introduction and notes”, p. 199.

⁶⁷ John Calvin, *Commentary on Timothy, Titus, Philemon*, p. 218.

⁶⁸ Craig S. Keener, *The IVP Bible Background Commentary*, p. 623.

⁶⁹ Julette M. Bassler, *Abingdon New Testament Commentaries: 1 Timothy, 2 Timothy, Titus*, p. 341.

⁷⁰ Gheorghe Sârbu, „Epistola a II-a a Sfântului Apostol Pavel către Timotei-teză de doctorat”, p. 22.

⁷¹ *Ibidem*.

⁷² *Ibidem*.

⁷³ Don De Welt, *Paul's Letters to Timothy and Titus*, Joplin, Missouri, College Press, 1961, p. 255.

granițele imperiului.⁷⁴ Nu trebuie exclus faptul că aceste pergamente puteau fi pur și simplu material de scris care îi putea servi Apostolului să-și așterne în scris ultimele cuvinte și învățături.⁷⁵ Majoritatea comentatorilor sunt de părere că termenul τὰ βιβλία-„cărțile”-din acest verset se referă la scrieri biblice, fie din Vechiul Testament, anume Psalmii, Isaia, Profeții mici etc., fie din Noul Testament, scrise până la data expedierii Epistolei, anume Evanghelia după Matei, Marcu, Faptele Apostolilor etc., ori scrieri cu caracter personal pe care le-a folosit de-a lungul anilor servindu-i la propovăduirea Evangheliei.⁷⁶ Alți comentatori sunt de părere că aceste cărți ar fi inclus, probabil, scrieri ale lui Filon al Alexandriei, poeme ale lui Aratus de Cilicia sau versete din Înțelepciunea lui Solomon.⁷⁷ Dorințele Apostolului aflat în pragul morții expun atenția, grija deosebită pe care Pavel o are față de cuvântul scris, față de scrierile sfinte, izvoare vitale pentru creștinii din Roma, dar și pentru cei din întreaga lume.⁷⁸

Inedit prin caracterul viu, personal, textul din 2 Tim. 4,9-13 relevă zbcuciumul sufletesc din pragul trecerii în veacul veșnic al Apostoului Pavel în relația/raportul cu ucenicii săi. Statura arhetipal duhovnicească a mentorului implică o transcendere a ucenicilor la demnitatea înțelegerii misiunii de răspândire a credinței creștine, prin care uneori Apostolul uimea, provoca sau scandaliza prin înălțimea elocinței și învățăturii propovăduite. Paradigma referirii ucenicului la părintele său duhovnicesc este asemenea referirii Fiului la Tatăl. Fiul este în ascultare față de Tatăl și permanent este trimisul Lui. Este aici modelul fundamental, originar de relație părinte-fiu în Tatăl și Fiul în comuniunea Sfântului Duh.

Apostolul Pavel trăiește spre sfârșitul vieții între tandemul dezamăgire și dorința ardentă de a transmite ucenicului său Timotei „*încă multe dogme tainice ale credinței*”, revelate lui în chip tainic. Portretul Apostolului apare ca fiind unul solitar, abandonat, mistuit de sentimentul unei profunde singurătăți în pragul morții. Dezamăgit de atitudinea unora dintre ucenici, incapabili de a-și asuma martiriul credinței, spre

⁷⁴ Craig S. Keener, *The IVP Bible Background Commentary*, p. 623.

⁷⁵ Gheorghe Sârbu, „Epistola a II-a a Sfântului Apostol Pavel către Timotei-tezã de doctorat”, p. 22.

⁷⁶ *Ibidem*; Don De Welt, *Paul's Letters to Timothy and Titus*, pp. 255-256.

⁷⁷ A. E. Humphreys, „The Epistles to Timothy and Titus with introduction and notes”, p. 199.

⁷⁸ Gheorghe Sârbu, „Epistola a II-a a Sfântului Apostol Pavel către Timotei-tezã de doctorat”, p. 23.